

kan bli annat än summarisk, men som en kronologisk sammanfattning av Sveriges kyrkohistoria fungerar den utmärkt.

En litet längre artikel om svensk teologi läser man i artikeln «Skandinavien, Theologie in II. Schweden» som är skriven av Arne Rasmusson, verksam vid Umeå universitet. Rasmusson betonar, likt Jarlert, det nära sambandet mellan kyrka och stat som utgångspunkten för att förstå den moderna teologihistorien. Fram till 1974 var de teologiska fakulteterna i Lund och Uppsala knutna till Svenska kyrkan och därefter dröjde det ytterligare något innan den samtida pluralismen vad gäller teologiska och religionsvetenskapliga utbildningar etablerades. Rasmusson påbörjar sin redogörelse för den teologiska utvecklingen från 1800-talet och påverkan från Christian Wolff i Uppsala respektive Friedrich Schleiermacher i Lund. Det tidiga 1900-talet såg en renässans för teologistudiet genom Söderblom och Billing och sedan beskriver Rasmusson 1900-talet genom den klassiska lundateologin hos Aulén, Bring och Nygren, dess transformering hos Wingren, vidare till uppsalateologin hos Bohlin, Gyllenkrok och Jeffner för att till sist hamna i befrielseologiska, hermeneutiska och postsekulära nyansatser framför allt i Lund. Under rubriken «Skandinavien, Theologie in» finns även artiklar om Danmark, Norge och Finland som också tangerar den svenska teologin.

Den höga klass på övriga artiklar som blivit konsekvensen av de ofta mångsidiga perspektiven på ett och samma uppslagsord bibehålls också genom längre artiklar om religionsfilosofi, religionshistoria, religionssociologi och religionsvetenskap, liksom om rättfärdiggörelse, reformation, religion, rit, Rom, sakrament, sekularisering, Schleiermacher och synd — för att bara nämna några få. Med hjälp av RGG erbjuds man som vanligt både översikt och fördjupning, och därmed blir den ett oundgängligt hjälpmedel för både teologer och religionsvetare.

Ola Sigurdson

Thomas Ekstrand och Mattias Martinson: *Tro och tvivel: Systematiska reflektioner över kristen tro. 312 sid. Studentlitteratur, Lund 2004.*

Den konstruktiva systematiska teologin har återvänt till Uppsala, och det med besked. De båda uppsalateologerna Thomas Ekstrand och Mattias Martinson har skrivit en akademisk lärobok i systematisk teologi för B- och C-nivå som inte bara vill återge vad andra teologer har menat utan själv bidra med ett konstruktivt perspektiv på teologin. I fem kapitel om teologins förutsättningar, skapelsen, frälsningen, tron och tvivel formar de båda författarna en egen systematisk-teolo-

gisk position i dialog med andra teologer från historia och samtid liksom med teologikritiska bidrag hämtade utanför teologin. De an knyter tydligt till den tidigare uppsalateologins livsåskådningsperspektiv, men hävdar samtidigt att teologin i vår tid måste vinnlägga sig om en mer dialogisk attityd eftersom medvetenheten om *all* kunskaps kontextuella avhängighet blivit mer tydlig. Det kan därför inte finnas någon absolut skillnad mellan en akademisk och en kyrklig teologi, och därmed finns det inte bara möjligheter utan också positiva anledningar att på nytt ta upp den traditionella teologiska uppgiften att försöka formulera en teologi för den samtida kristna tron.

Ekstrand och Martinson vill i sin lärobok anknyta till traditionell dogmatik och bekännelseformen i dessa troskränningar, men samtidigt distansera sig från en alltför långt gången identifikation med denna genom att föra in «tvivlet» både som ett avslutande kapitel och som en genomgående strukturerande princip. Poängen med detta är att förhålla sig principiellt kritisk till dogmatiken — «avslöja bekännelsens skenbara naturlighet och normalitet» (s. 42) — och därmed söka att kommunicera med människor som inte delar författarnas egna utgångspunkter. *Tro och tvivel* blir därmed, trots de kritiska synpunkter den själv har på en sådan, en slags apologetik som vill visa på en rimlig teologi för den moderna människan (hon skymtar i bakgrunden även om de båda författarna aldrig nämner hennes namn). Även här fullföljer man på ett kreativt sätt en av uppsalateologins viktigare bidrag till den svenska teologin.

En kritisk synpunkt på *Tro och tvivel* är emellertid att Ekstrand och Martinson trots sin dialogiska ambition formar en stereotyp bild av en «klassisk» teologi som ofördelaktigt för denna kontrasteras med den samtida «kritiska» teologin. Thomas av Aquinos teologi blir till sist «mytologisk», den platoniska teologin besläktad med «gnostisk» kristendom och egenarten i Gustaf Wingrens «skapelseologi» förbisedd — åsikter som vare sig är särskilt träffande eller särskilt självklara i dagens internationella teologi. Likaså avfärdar man «traditionens metafysiska uppenbarelseuppfattningar» liksom den traditionella inkarnationsläran på ett tämligen svepande sätt. Även om Ekstrand och Martinson vill hävda att det finns en dialektik mellan myt och förnuft tenderar det mytiska snarast återfinnas i «traditionen» medan förnuftet finns i nutiden. Tyvärr verkar alltså författarnas polemik hemsökas av de båda moderna spökerna «metafysik» och «mytologi» på ett sätt som egentligen inte tillåter den så kallade traditionens nyansrikedom framträda särskilt tydligt.

Även om Ekstrand och Martinson vidare uppvisar en medvetenhet om den ömsesidiga avhängigheten av abstrakta begrepp och konkreta föreställningar är det till sist de abstrakta begreppen som avgår med segern.

Mycket kort skulle man kunna säga att en sekulariserad världsbild blir normativ för teologin på ett sätt som man känner igen också från tidigare uppsalateologi och den samtida analytiska filosofin. Självklart kan detta vara ett perspektiv värt att förfäktas, men vad som hade gjort boken ännu intressantare vore om också ett mer självkritiskt perspektiv hade fått samsas med de kritiska och konstruktiva ambitionerna. Nu tenderar andra, mer postsekulära perspektiv, att — mot Ekstrands och Martinsons uttalade intentioner — i bästa fall förpassas till det irrelevanta. Frågan är om författarnas hållning är så «radikal» (ett positivt laddat ord i boken) som de själva menar. Kunde man inte tänka sig att det vore en mer radikal hållning att ifrågasätta den samtida nominalistiska, sekularistiska och ofta även nihilistiska vetenskapliga hållningen? Teologin skulle då inte bara utmana «religiösa människor till att tänka vidare», som det står på s. 5, utan även ickeregelgilla.

Tro och tvivel skulle kunna vara användbar som kursbok. Det som gör att jag tvekar en smula är att boken förutsätter en hel del kunskaper om och i den teologiska tradition och om den kristna kyrka som den tar spjärn emot. För att kunna tillgodogöra sig vad som är problemen med t.ex. en traditionell kristologi antar jag att en student först måste få någon insikt i vad som är poängen med den. Användbarheten har alltså mycket att göra med på vilket sätt den används och den möda läraren lägger ned för att visa på bokens sammanhang.

Den mer erfarne teologen lockas emellertid att invända på nästan varje sida — särskilt om man inte delar Ekstrand och Martinsons teologiska hållning utan lutar mer åt antingen en kerygmatiske eller en postsekulär teologi. Men det bokför jag på kontot för bokens styrka snarare än dess svaghet — det är synnerligen uppfriskande med ett så tydligt ställningstagande i ett så resonerande tonfall.

Ola Sigurdson

Veli-Matti Kärkkäinen: *An Introduction to Ecclesiology. Ecumenical, Historical & Global Perspectives*. 238 sid. Inter-Varsity Press, Downers Grove 2002.

Även om det gångna århundradet beskrevs som ett ekklesiologins århundrade, var det mest katolska eller anglikanska teologer som sysslade med ämnet; «den nya kyrkosynen» i svensk tappning är kanske mer än något annat ett ekumeniskt fenomen. Bland reformert influerade och evangelikala teologer har kyrkosynsfrågor för det mesta varit sekundära.

Nu håller det på att förändras. Kanske är det ett tecken på att teologin blir mer fenomenologiskt inrik-

tad, men fr.a. är det nog tecken på att ekumeniska frågor blir alltmer närgångna och på tendensen att församlingen alltmer kommer i fokus — det har kallats «kongregationalisering». En signal om det nya klimatet är den ekklesiologiska översikt av Veli-Matti Kärkkäinen som här anmäls. Kärkkäinen har sin bakgrund i Full Gospel Church i Finland och Thailand, är professor i systematisk teologi vid Fuller Theological Seminary (och docent i ekumenik i Helsingfors), och är mycket produktiv inom områden som evangelikala teologer sällan beträder. När han nu skriver om ekklesiologiska frågor kan han visa vilka överväganden som ligger bakom de kyrko- och församlingsformer där genomsnittsekklesiologen bara ser formlöshet.

Boken är inte en ekklesiologi, utan en översikt över ekklesiologier. Han har inget tematiskt grepp, utom möjligen ett avslöjande intresse för pneumatologi, som ju måste anses vara legitimt i branschen. Boken är uppbyggd närmast som en handbok i tre delar. Först behandlas ekklesiologiska kyrkotraditioner, sedan ett antal nutida ledande ekklesiologer och slutligen ett antal kontextuella ekklesiologier.

I den första delen försöker han hitta nyckelbegrepp som kan karaktärisera resp. tradition. Han tänker sig då att varje klassisk tradition har utformat sin ekklesiologi med utgångspunkt i «its overall theological program», och att frikyrkor och nya rörelser får en kyrkosyn som kan extrapoleras på liknande sätt. Jag är något tveksam till båda förfarandena. De klassiska traditionerna (ortodox, katolsk, luthersk, anglikansk/reformert) är inte entydiga, och jag tror dessutom att kyrkolivet, spiritualiteten, ofta är kärnan i det teologiska programmet, inte ett utflöde ifrån detta. Lockelsen är dessutom att på ett orättvist sätt överdriva skillnaderna.

Två exempel: Romersk-katolsk ekklesiologi kan inte entydigt beskrivas med termen «Guds folk»: efter millennieskiftet blir det allt tydligare att det sakramentala Kristusmysteriet spelar en minst lika stor roll — och gjorde det redan i Andra vatikankonciliet. Katolicitetsbegreppet får egentligen ingen genomlysning i hans framställning. Luthersk ekklesiologi karaktäriserar Kärkkäinen utifrån *simul iustus et peccator*, men det blir genast problematiskt: han tar sin utgångspunkt i kyrkan som *communio* och de heligas gemenskap. Trots att författaren är från Norden uppmärksammar han inte alls begreppen folkkyrka och nationalkyrka — i internationell ekklesiologi hör dessa teman till den historiska avdelningen.

Det är intressant att bland de ekklesiologiska traditionerna finns «den ekumeniska rörelsens ekklesiologier», och det är fr.a. dem i WCC som han då behandlar. Det är inte oproblemiskt att ekumenicitet som sådan riskerar att bli en konfession bredvid de andra. Samtidigt är det ju också så att de olika enhets-